

AMELA LJEVO-OVČINA

TROJEZIČNOST U BOSANSKOHERCEGOVAČKOM ZAKONODAVSTVU

Mešanović-Meša, E., *Trojezičnost u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu*, Sarajevo: Slavistički komitet, 2025, 182 str.

Knjiga *Trojezičnost u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu* autorice Emire Mešanović-Meše bavi se funkcioniranjem službene trojezičnosti u Bosni i Hercegovini. Centar autoricinog istraživačkog interesa predstavlja specifičan model pripreme zakonodavno-pravnih dokumenata na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku, koji podrazumijeva izradu triju jezičkih verzija istog sadržaja. Takav model zasniva se na obavezi poštovanja jezičkih prava i normi triju standardnih jezika, međutim, njegova praktična realizacija otvara niz pitanja koja se tiču opravdanosti jezičkih intervencija, razloga lektorskih postupaka pa i jezičke tačnosti tih dokumenata.

Monografija predstavlja nastavak autoricinog višegodišnjeg istraživanja jezika u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu. Prije ove monografije, kao rezultat razmatranja službene trojezičnosti u Bosni i Hercegovini na primjerima zakonodavno-pravnih tekstova, Mešanović-Meša je objavila dvije monografije, prvu 2011. i drugu 2019, kao i niz radova o ovim pitanjima. U monografijama i člancima detaljno su analizirani dokumenti koji su objavljivani u službenim glasilima do 2010: u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine, Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine i Službenom glasniku Republike Srpske, pri čemu je autorica jezičke pojave razmatrala na fonološkom, morfološko-tvorbenom, sintaksičkom i leksičkom planu.

Budući da je tokom tri desetljeća funkcioniranja triju jezika u službenoj

upotrebi svaka od tri norme pretrpjela određene promjene i dopune, autorica još jedanput minuciozno razmatra način realiziranja službene trojezičnosti u bosanskohercegovačkom pravnom sistemu, s tim da u monografiji *Trojezičnost u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu*, na primjerima novijih dokumenata, tj. zakonodavno-pravnih tekstova objavljenih u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine od 2021. do 2024, istražuje razloge zbog kojih nastaju razlike među jezičkim verzijama, njihov normativni status te mogućnosti uspostavljanja racionalnijeg modela pripreme službenih tekstova (zakonodavno-pravnih dokumenata).

Knjiga se sastoji iz osam poglavlja, uključujući uvod, zaključak, literaturu i sažetke. U uvodnom dijelu, uz osvrt na specifičnosti administrativnog funkcionalnog stila, autorica piše o modelu trojezičke službene upotrebe u zakonodavno-pravnim dokumentima ukazujući na neekonomičnost i kompliciranost načina pripreme pravnih dokumenata prije objelodanjivanja, koji podrazumijeva njihovu pripremu u tri primjerka, na tri srodna i vrlo slična jezika, usklađena s njihovim standardnojezičkim normama, pri tome ostavljajući plan sadržaja nepromijenjenim. U šest poglavlja knjige, poslije napomena o vrsti dokumenta, Mešanović-Meša temeljito raščlanjuje šest dokumenata i njihove po tri verzije, svaki dokument u svoje tri verzije zasebno. Razlike među verzijama autorica svrstava u određenu grupu primjera u tabeli, uključujući ukupan broj pojava po kojima se verzije razlikuju te broj njihovih ponavljanja, kao i broj jednake upotrebe tih istih ili vrlo sličnih pojava, dok pojedine razlike komentira u odnosu na njihov status u svakoj normi.

Temeljita usporedba omogućava raznovrsne zaključke. Tako npr. Mešanović-Meša navodi niz zanimljivih primjera jezičkih osobina koje nisu karakteristične za jezički standard verzije u kojoj se javljaju. Također, u svakoj analizi izdvaja likove ili konstrukcije koji ne moraju biti razlike među verzijama, oni mogu biti jednakosti (npr. *izdan*, *razmjerno*, *u skladu s*, *period* i *razdoblje*, *osoba*, *fotokopija*, *iskorišten* ili *upotrijebljen*, *daljnji*, *organ*, *probni*, *dokument* i *isprava*, *također*, *dužina* i *duljina*, *na osnovi* i *na temelju*, *zavisiti od*, *čuvati*, *čuvanje*, *pohrana*, *pohranjivanje*, *pohraniti*, *direktor*,

ovlašten, osigurati i osiguravati, suradnja, unutrašnji i unutarnji, list i novine, područje, nivo i razina, primitak i primanje, razvoj, upotreba, prijedlog izvan, internetska stranica, oblik, vodoravan, izvještaj, poštovati, skupina, red i redosljed, sudjelovati, tablica, kriterij, neprekidno, udio i udjel), jer su standardizirani u svim jezicima (str. 153).

Rezultati autoricinog istraživanja pokazuju i to da se znatan broj pojava po kojima se verzije razlikuju ponavlja u svakom novom izvoru, npr. *s/ sa, unutrašnji/unutarnji, izdat/izdan, u skladu s / sukladno, na osnovu / na temelju, lice/osoba, nivo/razina, organ/tijelo, sistem/sustav*, internacionalni i domaći nazivi mjeseci, *vijeće/savjet, oblik/forma, upotreba/uporaba, uputstvo/uputa, s. r. / v. r.*, infinitivna ili prezentska dopuna u predikatu itd., a nerijetko se dešava da prvobitni izbor likova po verzijama dokumenta nije zadržan nego je drugačiji (npr. *opći i opšti*) ili je negdje čak poslužio kao jednakost za sve verzije, npr. likovi *dalji i daljnji > daljnji*, te da se zavisno od oblasti koje dokument uređuje pojavljuju tek malobrojne nove razlike – najčešće je riječ o leksičkim jedinicama (str. 151).

Zanimljivo je i to da različiti normativni priručnici triju službenih jezika različito određuju pojedine jezičke pojave koje mogu biti i standardne i nestandardne, što predstavlja poseban izazov za lektore. Za navedeno komplicirano stanje Mešanović-Meša nudi rješenja, tj. mogućnost stvaranja zajedničkog predloška koji bi omogućio stvaranje verzije s manjim razlikama prihvatljivim svim trima normama, dok bi se razlike javljale samo na mjestima gdje zaista normativni uzusi triju normi to i zahtijevaju.

Sagledavši te razlike i uporedivši ih s normativnom ocjenom pojedinačnih standarda, autorica utvrđuje da za njima i nije bilo nužne potrebe, tj. da se najčešće trećina već načinjenih razlika pokazala kao nepotrebna, zatim da su se tri verzije jednog dokumenta mogle sačiniti bez čak polovine prvobitno prikazanih razlika da su bile upotrijebljene neke druge jedinice ili njihove forme u svim verzijama, a koje bi bile u skladu s trima standardima.

Posebno značajan doprinos autoricinog istraživanja za one koji “prevođe” zakonodavno-pravne dokumente na tri službena jezika u BiH su ponuđena konkretna rješenja koja bi se mogla upotrebljavati u dokumentima

usklađenim prema normama bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika, kao što je naprimjer pisanje skraćenica za riječi *član* ili *članak*, *stav* ili *stavak*, *tačka* ili *točka*, pisanje datuma brojkama umjesto s nazivima mjeseci, pomjeranje enklitike u futuru I prema početku rečenice namjesto sastavljenog ili rastavljenog pisanja kada enklitika dolazi iza infinitiva, pisanje e- namjesto *elektronski* ili *elektronički*, *dijelom usvojen* namjesto *djelomično* ili *djelimično* usvojen itd., zaključujući da se za njima ne bi trebalo ni dugo tragati, jer u svakom standardu postoji veliki broj sinonimnih formi, istoznačnica ili bliskoznačnica koje omogućavaju da se sadržaj ne mijenja, a uvijek je moguće pronaći bar jednu od njih koja je standardizirana u sva tri jezika (str. 151). Autorica također posebno ističe i upotrebu pokretnog vokala *a* u ovim dokumentima, koja nije ustaljena, a najviše je prisutna u verziji na hrvatskom, s tim da ni u dokumentima na hrvatskom nije konstantna, te smatra da u ovim tekstovima upotreba pokretnog vokala nije opravdana.

Mešanović-Meša izdvojila je poželjne i nepoželjne jezičke odlike zakonodavno-pravnih dokumenata, ali i administrativnog stila općenito te ponudila konkretna rješenja kojima bi se u nekim slučajevima i odnos normi i ovog stila definirao i utvrdio. Knjiga *Trojezičnost u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu* E. Mešanović-Meše predstavlja nezaobilaznu osnovu za buduća istraživanja specifičnosti bosanskog, hrvatskog i srpskog kao pravnih jezika. Može također biti temelj za potpuno drugačiju i novu pripremu triju verzija jednog dokumenta – izvornika. Pored njene izuzetne važnosti za naučnu i stručnu javnost, pored lingvista i pravnika, knjiga će biti pouzdan i bogat izvor saznanja i za najširu javnost koju zanima pitanje jezičke stvarnosti u Bosni i Hercegovini.